

No. 307 Received on 29-8-26

0 102

Uthappaiah

Honour Deputy Collector,

Surat.

11
9 26

13 7
19 26

સુબોધક

કાવ્યમાળા.

રચી પ્રસિદ્ધ કરનાર

વલ્લભભાઈ હરિભાઈ બારે.

કો. ગોપીપરા લીમડીકુમ્ભ સુ.

પ્રત ૧૦૦૦.

સને ૧૯૨૬

સંવત ૧૯૮૨

સર્વહક સ્વાધીન છે.

સુરત-લીમડાચોકમાં આવેલા ધી સુંદર પ્રી પ્રેસમાં

શા. વીરુલદાસ કોકાભાઈ એ છાપી.

23050

સુબોધક કાવ્યમાળા

સુબોધક કાવ્યમાળા

પ્રસ્તાવના.

૧૧૮

દિન પર દિન કળિતું જોર વધતું જાય છે, દુનિયાના લોકો તેના પંજામાં સપડાય છે, અને છેવટે 'અધોગતિ'ને પામે છે. પરંતું જો તેમને નીતિનો માર્ગ જડે અને કપટ વેઠીને કળિના પંજામાંથી છુટવાનો પ્રયત્ન કરે તો ઇશ્વર તેમને સહાય થાય છે, માટે તેવા લોકોને બિાધ આપવા માટે પરોપકારી વિદ્વાનો પોતાને કુદરત તરફથી મળેલી કાવ્ય શક્તિ વડે નીતિમય કાવ્યો બનાવી જન સમુદાયમાં ફેલાવે છે.

હું વિદ્યાર્થી અવસ્થામાં હતો ત્યારથી નીતિ પ્રત્યે મને અત્યંત પ્રીતિ હતી. કેટલેક કેકાણે અનીતિ ચાલતી જોઈ મને અત્યંત ખેદ થતો. કેાઇપણ રીતે દુનિયામાં ચાલતી અનીતિનો નાશ થાય એમ હું ઇચ્છતો. પરમાત્માની કૃપાથી કાવ્ય રચવાનું મને સહેજ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. તેથી મારી અદ્ય બુદ્ધિથી મેં થોડાંક કાવ્યો બનાવ્યાં. તે કાવ્યો પ્રગટ કરવાની ઘણા વખતથી મને ઇચ્છા થતી હતી. પરંતુ કાવ્યો લખવાનો મારો આ પ્રથમજ પ્રયાસ હોવાથી તેમાં અનુપ્રાસ માત્રા વિગેરેની કેટલીક ખામી હોય એ

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૦૬૦ વર્ગાંક

પુસ્તકનું નામ રૂબરૂ ૬૧૮૫૫૫૫

વિષય

સંભવિત છે. તેથી કાવ્યો પ્રગટ કરવાની મારી હિંમત ચાલી નહિ. પરંતુ જ્યાં સુધી આપણું કરેલું કાર્ય અન્ય વ્યક્તિ જીએ નહિ ત્યાં સુધી તેમાં શું ખામી છે તે માલુમ પડે નહિ તેથી હું મારી સઘળી હિંમત લેગી કરી મારાં રચેલાં કાવ્યો જન સમુદાય સમક્ષ રજુ કરું છું, તે વિદ્વાન વર્ગ તે કાવ્યો તપાસી તેમાં રહેલી ખામી મને ખતાવશે તો તેમનો મારા ઉપર અત્યંત ઉપકાર થશે.

કાવ્યોમાં દર્શાવેલ બોધ, નીતિ, અને ભક્તિ વાંચક વર્ગ ગ્રહણ કરશે તો મારા આદરેલો પ્રયત્ન સફળ થએલો સમજીશ.

ગોપીપુરા લીમડીકુદ

સરત. ૧૯૨૬

}

હું છું સર્વનો દાસ

વાઘજી હરીભાઈ ખારોટ.

શ્રી હરિ ઈ

સુબોધક

કાવ્યમાળા.

—: શ્રી સરસ્વતિ સ્તાવન :—

નય નય દેવી સરસ્વતિ (૨)
કરું હું વિનતિ તુજને અતિ.....સરસ્વતિ-નય.
હૃદયદ્વાર ખોલીને મૈયા, શુદ્ધ કરજે તું મારી મતિ
કંઈકાળી કંઈકા કરજે કંઈ, પ્રેરવજે ચિત્ત પ્રભુ પ્રતિ-સરસ્વતિ.
હરિ ગુણ ગાતાં રહાય કરજે, જીવહાત્રે રહેજે વસતી
તુજ સેવકને શરણે રાખી, હૃદયેથી અળગી ન થતી-સરસ્વતિ.

૧ બાજન (કાફી)

અકળ કળા તારી હે પ્રભુજી, અકળ કળા તારી
શંકર બ્રહ્મા સુરિગણ દેવો. પાળે આશા તારી
મોટા મોટાં મુનિવર સધળા, ગયા તુજથી છે હારી-પ્રભુજી.
કોઈ જન રાજ, કોઈ જન સેવક, કોઈ જન ચાતા બિખારી
ન્યાં જોડે ત્યાં લીલા તારી ભાસે મુજને બારી-પ્રભુજી.

(૨)

૨ વૈશાખ.

અનું જોગી ધરી કફની પ્રભુને શોધવા માટે
શોધવા માટે પ્રભુને બોળવા માટે પ્રભુને શોધવા માટે
કળની ધરી ક્રમભાળ અહીંને ભેરવું જોઈએ,
અંગે ભજુતિ ભક્તિની અસ ભક્તિની યોગી-પ્રભુ.
સાધના ભગવાનની કફ હરિનું હું બજન,
રહું મંત્ર શ્રી જગદીશને કફ પ્રભુને હું પ્રસન-પ્રભુ.

૩. લગન

લાગી લગન મને તારી, ઓ કૃષ્ણજી લાગી લગન મને તારી,
લગન મને તારી, લગન મને તારી.
મુજને ન દેતો વીસારી, ઓ કૃષ્ણજી લાગી લગન મને તારી,
લગન મને તારી, લગન મને તારી.

શ્રી ગીરધારી, કુંજ વિહારી (૨)
મુરલીધારી હો મોરારી, છાંખી લાગે મને પ્યારી-ઓ કૃષ્ણજી.
યમુનાને તીરે વ્હાલા, ધેનુ ચરાવે (૨)
મીઠી મીઠી મોરલી બજાવે (૨) ઓ કૃષ્ણજી
કરજોડી વાઘો કહે છે, હૃદયે તુજ નામ ધરે છે
તારો ભરોસો મને બારી (૨) ઓ કૃષ્ણજી.

૪. શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને આમંત્રણ

તમે આવો પધારો હો કૃષ્ણ ભગવાન
 અરજ હમારી સંભળાવીએ (૨)
 દુઃખ પામે છે દેશ હમારો
 હવે રહ્યો નથી કોઈ આરો
 તમે પોતે પધારી ઉગારો મહારાજ-અરજ.
 જીવ પાપ અને લોભનો ભંડાર છે.
 માથે રોગ અને કાળનો માર છે
 વળી મોંઘવારીનો અતિ ભાર છે મહારાજ-અરજ.
 હમ દેશમાં તમે તો પધારજો
 વિઘ્ના દુન્નરને અતિ વધારજો
 કહે વાદજી સૌને સુધારજો મહારાજ-અરજ.

૫ દૂધવાળાઓને

દયાળુ દૂધવાળાઓ દયા દિલમાં જરા રાખો,
 તજીને લોભ પૈસાનો ઉઠક નવ દૂધમાં નાખો.
 બિચારા લોક સૌ ગરજે ખરીદે દૂધ તમ પાસે.
 લિયો છો દામ મોં માગ્યા સહુ ભોળા જનો પાસે.
 સહુના હિતને ખાતર પ્રભુનો ડર જરા રાખો,
 તજીને લોભ પૈસાનો ઉઠક નવ દૂધમાં નાખો.
 બહુ સ્વાદિષ્ટ સારૂ દૂધ છે ખોરાક સહુ જનનો,
 કરે છે પુષ્ટ તે સૌને હરે છે રોગ સૌ તનનો.
 ગણી ઉપકાર ઈશ્વરનો જરા વિચાર કંઈ રાખો,
 તજીને લોભ પૈસાનો ઉઠક નવ દૂધમાં નાખો.

(૪)

મેળવવું દૂધમાં પાણી અતિથય પાપ એ માનું,
લખાણું વેદ પુરાણે રહ્યું કોથી નથી છાનું.
કરે છે વાધજી વિનતિ કૃપા સૌના પરે રાખો,
તજીને ભોભ પૈસાનો ઉદક નવ દૂધમાં નાંખો.

કળિકાળનું દિગ્દર્શન તેને રાજવા મારે પ્રજાને વિનંતિ.

૬ મઝલ.

અરજ મુજબને અવિનાશી, હમારી ધ્યાન આપીને;
કરો આ હિંદને સુખી, હમારાં કષ્ટ કાપીને,
કહણુ કળિકાળ આ આવ્યો, અનીતિ પાપને લાવ્યો;
કરાવે કર્મ સૌ પુરાં, દસારી જળમાં લાવ્યો.
અહિંસા ધર્મ જે કહાવે, પુરાણે વેદમાં બચુતા;
થયો છે નષ્ટ તો તેનો, નથી કે તે હવે ગચુતા.
ધરમ પર ધાડ તો આવી, અધર્મી સૌ બન્યા આજે,
કપટનાં કામ સૌ કરતા, પોતાના સ્વાર્થને કાળે.
પવિત્ર દેવની ભૂમિ, હમારા હિંદની કહાવે,
અતિથય જીવ હિંસાથી, થઈ છે બ્રષ્ટ તે હાવે.
પવિત્ર બ્રહ્મના પુત્રો પદણુ જે વેદનું કરતા;
બની કંગાલને ભિક્ષુક, ધરોધર તે હવે રરતા.
ઉંચને નીચનો કાંઈ, રહ્યો નવ ભેદ હિંદનિયમા;
હોટલે ચાહને પાણી, પીતા સૌ એક પ્યાલામાં.
ઘટયું ધી દૂધને માંખણુ, વધી મઈ આ અને બીડી;

(૫)

રહ્યા આધિન સૌ તેને, ગણીને સ્વર્ગની સીડી,
 હતા જે ક્ષત્રિઓ શૂરા, ગળવતા પૃથ્વીને પૂરા;
 થયા નિર્માલ્ય સૌ તેનો, બન્યા છે હાલ બહુ ખૂરા.
 બને ચક્રચૂર નિશામાં, સુખેથી મોજ બહુ કરતા,
 ગુમાવી દ્રવ્યને મિલકત. કદંગી - યાત્રિમાં ફરતા.
 હુજર સૌ નષ્ટ તો પામ્યા. અવિદ્યા દેશમાં જમી,
 બન્યા કેશન તણા મેત્રા, થયા કોધી અને કામી.
 કમાઈ હોય જે થોડી, ઉપાડે વ્યાજથી પૈસા;
 નકામા ખર્ચે ખરચીને, કરે છે મઘની નિશા,
 દુકાળો દેશમાં પડતા, રીબઝ રંક સૌ મરતા;
 છતાં સુખ મોજને માટે, અતિશય ખર્ચ સૌ કરતા,
 થઈ છે હદ હવે પૂરી, પ્રભુ ક'ઈ દયા લાવો;
 કરે કોઈ વીરને પેદા, અગર જાતે તમે આવો.
यदा यदाहि धर्मस्य ऽव्याप्तिर्भवति भारत ।
अभ्युत्थानम धर्मस्य तदात्मानं सृजाम्बहम् ॥
 સમય આવ્યો હવે તેવો, તમારા સુત્રની રીતે;
 ક્ષમા હમને હવે આપી, પધારો શ્રી પ્રભુ પ્રીતે.
 સુયુદ્ધિ આપજો સારી, કુયુદ્ધિ પાપને કાપી;
 દીથો દરશન હવે હમને હૃદયમાં રા' પ્રભુ વ્યાપી.
 હાંવો દુષ્ટ કળિયુગને, ધન્યઓ ધર્મની રાપી,
 જગાઓ ધર્મ ને ભક્તિ, કળિના ઉપરે કાપી.
 અધર્મે જે ભરી દુનિયા, કરો પાવન તમે આવી,
 કહે કરનેડીને વાણી, સુધારો હિંદનું ભાવિ.

(૬)

૭ દોહરો.

જારે ચઢજો વિઠલા, કરજો હમપર મેર,
ઘણા હમે દુઃખીઆ થયા, વરત્યો કાળો કેર.
જીવ ઘણા અકળાય છે, મોંધું સર્વે અન્ન,
હરજી હાથ ગ્રહો હવે, ગભરાએ હમ મન.
રીદ્ધિ સિદ્ધિ સહુ ગયાં, જામ્યું કળિનું જોર
માનુનો ઉદય છતાં, થયું અંધાર ધોર
જાણા હમ પૂરણ કરો, ટાળો સઘળાં દુઃખ,
જાગ બધા લીલા કરી, હસતાં રાખો મુખ
રોગ દોગ કંઈ નવ રહે, પાકે પુષ્કળ ધાન
ટળી જાય સઘળી બલા, સુપાત્રે કરીએ દાન.

૮. સ્તુતિ

જય નિરાધારના બેલી પ્રભુ હું વંદન કરું તમને;
દયા હમો પર રાખી, પ્રભુ દુઃખ દેશો નવ હમને-જય
સંકટ સમયે સહાય કરીને, ભક્તને તારી લેજો;
પ્રુદ્ધિ સૌની નિર્મળ રાખી, અખંડ સુખડાં દેજો-જય
નથી જગતમાં કોઈ હમારું, પ્રભુ તમે વિણ બેલી;
જ્ઞાન સુધારસ પ્રસરાવી, આનંદની કરજો હેલી-જય

હિન્દની દશા

મુરી દશા આ હિન્દની થઈ છે કળિના કાળમાં
 સુધારવા તલમાત્ર પણ શક્તિ નથી કોઈ બાળમાં
 નિર્માલ્ય સૌ જણ થઈ ગયા દુર્ગુણ તણા ભંડાર છે,
 પાપી પ્રપંચી કામી કોઈ મૂર્ખના સરદાર છે.
 લક્ષ્મી ખાતર કંઈક જન કન્યા તણો વિક્રય કરે,
 એ રીતે પૈસા કમાઈ પેટ પાપી તે ભરે,
 કંઈક જન તો સ્વાદ ખાતર પ્રાણુ પ્રાણીના હરે,
 દરકાર કંઈ રાખ્યા વગર ધધર તણો ડર નવ ધરે.
 હરતાં અને ફરતાં સદા કદી સાંત્ય પણ નવ ઉચરે,
 કપટી જુગારી દંભી થઈ આ જગ વિષે તેતો ફરે.
 વેદની શિક્ષા પ્રમાણે કોઈ કંઈ નવ આલતા,
 જોગી કરે કંઈ ભોગને, બ્રહ્મચર્યને નવ પાળતા.
 વિનંતિ સ્વિકારો હે પ્રભુ, આ હિન્દ પર કૃપા કરો,
 આ દુષ્ટ કળિને ટાળવા, અવનિ વિષે તમેઅવતરો.
 અરજ કરું છું એટલી, છું રંક બાળહું તમ તણો,
 અંતર વિષે મુજ દેશ ખાતર, થાઉં છું દુઃખીઓ ધણો.
 સાચાર છું બળહિન છું, વળી દ્રવ્ય વિણ કંઈ રંકછું,
 દુઃખ ટાળવા મુજ દેશનું, કંઈ જ્ઞાન વિણ અજ્ઞાન છું.
 શ્રદ્ધા અતિ છે તમ વિષે, અમ દુઃખ સૌ તમે ટાળશે,
 આ હિન્દ પર કૃપા કરી, સૌ રંક જનને પાળશે.
 કરજોડીને કહે વાધજી, અરજ ઉરે તમે ધારજો,
 મુજ દેશ હિંદુસ્તાનને કળિ કાળથી ઉગાર જો.

(૮)

વિધિના લેખ

વિધિના લખ્યા લેખ નવ ટળે નશીબમાં લખ્યું હોય તે મળે
પૂર્વ જન્મનાં બીજ રોપેલાં
આ જન્મે તે ફળે,
કુદરતની એ અગાધ લીલા
દુનિયામાં કેણુ કળે-નસીબમાં

હિંદીઓને વિનંતિ

(શેઠ શગાળશા સાધુને સેવે વાણીઓ પાળે વર્તી એ રાહ)
વિનયું છું હું હિંદ જનોને સાંભળો મારી શીખ,
દશા તમારા દેશની જોઇ હવે બનો જરા ઠીક.
પછી પસ્તાશો પુરારે બનો હવે હિંદના હીરા,
રૂપ અને આળસ તજીને થાઓ હવે તૈયાર.
વ્યસન સધળાં અળમાં મુકી હુન્નરી થાઓ આવાર,
દશા તો થઇ છે ખુરીરે રહી નથી કંઈ અધુરી.
મોજને શોખ હવે બહુ કીધાં રહ્યો નહિ કાંઈ અંક,
દામ ધણી ખર્ચાઈ ગયાને થઈ જોડા હવે રંક.
કરો હવે કામ કંઈ સારાં રે સુધારો ઢંગ તમારા,
કરણુ અર્જુન વિક્રમ રાજ્યે કીધાં કેવં કામ.
ધ્રુવ પ્રહ્લાદને ધર્મ જોવાએ રાખ્યાં છે અમર નામ,

(૯)

તેના તમે વંશજ વીરારે થયા કેમ આમ નમેરે.
રામ, કૃષ્ણ, યુદ્ધ ધર્મિયર કેરા થયા પવિત્ર અવતાર,
તેઓ તણા તમે આળક થઈને કેમ ચૂકો આવાર;
જરા કંઈ વાત વિચારોરે નીતિ જરા કંઈક સુધારો.
રામ કૃષ્ણ, પગમહંસના જેવા થયા પવિત્રજ જન,
ધર્મ ખાતર અતિ સંકટ વેઠી કીધા પ્રભુને પ્રસન;
બકિતતો ભાવથી કીધીરે શિખામણુ સારી દીધી.
રામ તીર્થ દયાનંદની સાથે થયા વિવેકાનંદ,
ગોખલે ગાંધી તિલક જેવા જોઈને પામો આનંદ;
હવે જરા આંખ ઉઘાડોરે તજો તમે ભુડો ભવાડો.
ક્ષમા હું યાચું હિંદ જનોની કલ્યા જે સધળા ખોલ,
ધર્મરને હું અરજ કરું છું, ધર્મતણા દાર ખોલ;
કહે છે વાચજી હરી, દુ.ખ નવ પામીએ ફરી.

ભાવન

ભારે ભરોસો મને તારો રે દયાળુ
કીડીને કણુ, હાથીને મણુ,
જોને જે જોઈએ તે દેનારો રે દયાળુ-ભારે.
ગાન અને, સદ્ગુણ દેજો
પૂરણ ધર્મજા હમારી કરજોરે દયાળુ-ભારે.

(૧૦)

ગરબો

જાગો ભારતનાં તન (૨) નિંદ્રા મહીં શું પડી રહ્યા,
ઉંડાં થાઓ તંયાર (૩) આળસની માંહે સડી રહ્યા,
જાગશે નહિ તો પછી પસ્તાવો થાશે-જાગો

સાખી.

અન વસ્ત્રો મોંઘાં થયાં... મોઢી સધળી ચીજ,
વરસ્યા વિષ્ણુ ખેતર મહીં સુકાર્ધ જાગે ખીજ.

ખેતી કારો સોં પોકારો કરે છે,

ઢોરો બિચારાં રૌ ભુખે મરે છે,

દયા કંઈ દીલમાં લાવો-જાગો.

સાખી.

હોમ યજ્ઞ કરના નથી, ઘરે નહિ કો ધ્યાન,
વૃક્ષ ક્યાં નહિ દેવને ભૂલી ગયા સૌ બાન.

માટે હવે તો વિચાર કરીને,

હરિતણું હવે ધ્યાન ધરીને,

હોમના યજ્ઞો આદરવા-જાગો.

સાખી.

અરજ કરો ભગવાનને રાખી નિરમળ મન,
દુર્વ્યસનને કારણે વાપરશે નહિ ધન.

ખીડી ચા દારૂનો ત્યાગ કરીને,

દેશતણી દાઝ કંઈ દીલમાં ધરીને,

કરો પ્રભુને પ્રસન્ન-જાગો.

ભારતનાં બાળકોને.

ભરતભૂમિનાં બાળક સઘળાં, (૨) આવો હળી મળી મળીએ,
 દેશોન્નતિ કરવાને માટે, કેળવણી ધન રળીએ
 કેળવણીથી જ્ઞાનજ મળશે,
 દુર્ગુણઃદીલના સઘળા ટળશે,
 રાય રંકનો ભેદ ગણ્યા વિશ્વ સાથે રહી સૌ બણીએ-દેશોન્નતિ.
 જ્ઞાન મેળવ્યું અરજીન કરશે,
 રહ્યા સદા ગુરુને શરણે,
 શરણુ ગુરુનું લઇને સઘળા શુદ્ધ કેળવણી બણીએ-દેશોન્નતિ.

એક બાળકની હાથર પ્રત્યે પ્રાર્થના.

કષ્ટ નવ દેશો પ્રભુજી (૨)
 હમે સૌ બાળ તમારારે—કષ્ટ,
 જ્ઞાન અને સદ્બુદ્ધિ આપી, દયા હમે પર કરજો,
 પાપ હમારાં ક્ષમા કરીને, દુખડાં સઘળાં હરજો—કષ્ટ.
 રોગ કાળને મોંઘવારીનો, વરત્યો કાળો કેવ,
 ગરીબ બિચારા ભોડો સઘળા, પેટ ભરે શી પેર—કષ્ટ.
 પેટ પૂરતુ અન્ન મળે નહિ કપડાંની પશ્ચ તાણુ,
 તો પછી દૂધ ઘી ક્યાંથી પામે, તમથી નથી અજણુ—કષ્ટ.
 શ્રીમંતો સૌ મેળવ કરે છે, મોટર માડીએ ફરતા,
 ગરીબ બિચારા નોકર, સઘળા દેવામા સડખડતા—કષ્ટ.
 સખત કામ શ્રે નોકર પાસે, દયા ન દીલમાં ધરતા
 નોકરથી અનિ દ્રવ્ય કમાએ, છતાં કદર નવ કરતા—કષ્ટ.

તૈયાર થાય છે.

અત્યંત બોધદાયક શિક્ષક નોવેલ

“સંસાર ચક્ર.”

અગાઉથી ગ્રાહક થઈ નામ નોંધાવનાર પાસે મુળ કિંમત કરતાં પચ્ચીસ ટકા ઓછા ભેંવામાં આવશે તેમજ સહાયક તરીકે તેઓનાં નામ પ્રગટ કરવામાં આવશે. લગભગ ત્રણસો ગ્રાહકનાં નામ નોંધાયા પછી નોવેલ બહાર પાડવામાં આવશે. માટે લખો:—

વાઘજી હરિભાઈ બારોટ.

ઝાંખીપુરા લીમડીકુઈ—સુરત.

